

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

www.koutsounis.gr

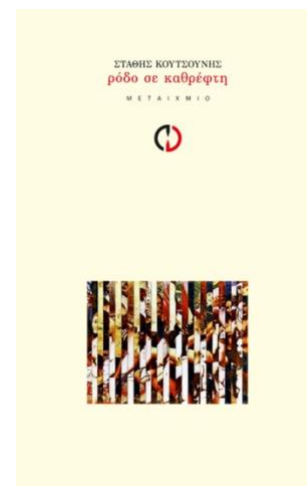
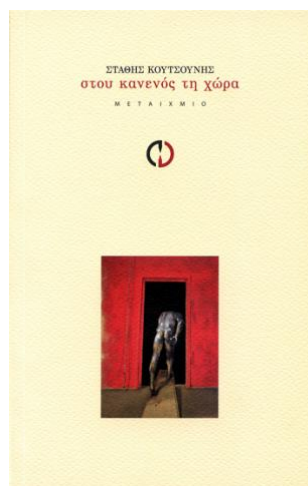
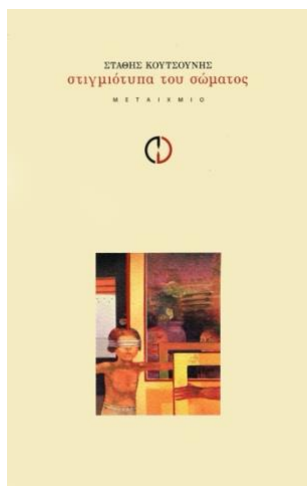
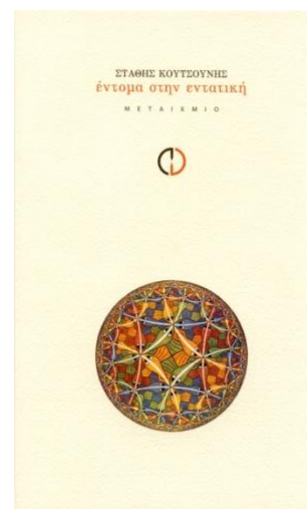
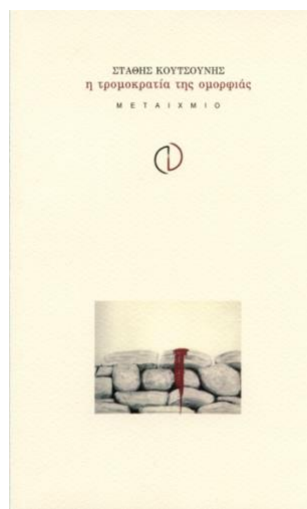
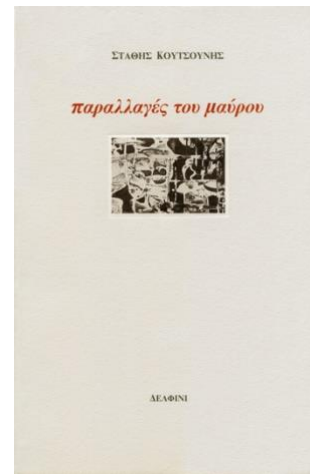
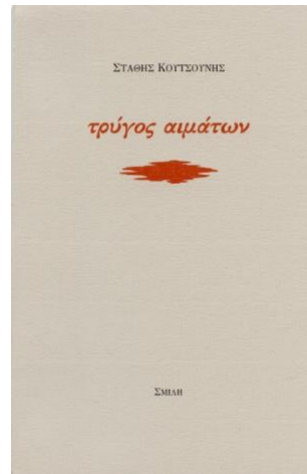
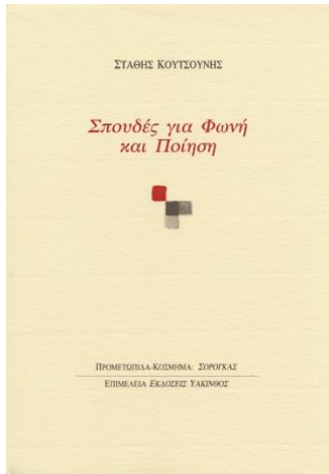
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

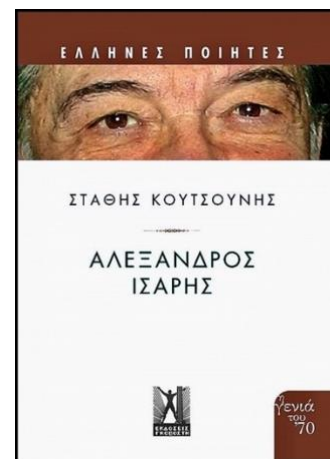
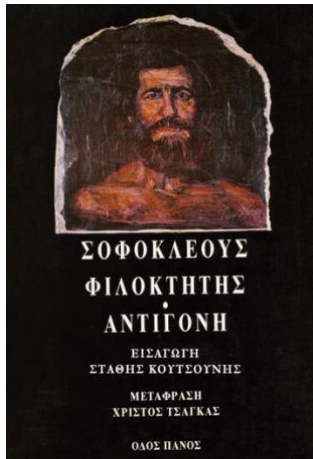
Ο **Στάθης Κουτσούνης** γεννήθηκε το 1959 στη Νέα Φιγαλία Ολυμπίας, όπου και περάτωσε τις εγκύκλιες σπουδές του. Σπούδασε νομικά και φιλολογία (κατεύθυνση γλωσσολογίας) στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, καθώς και κλασική μουσική στο Ωδείο Athenaeum. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Δίδαξε επί μακρόν στη Σχολή Ι.Μ.Παναγιωτόπουλου, όπου διετέλεσε Διευθυντής του Γυμνασίου (1996-1998), Διευθυντής του Λυκείου (1998-2023) και Συντονιστής των φιλόλογων (1996-2020). Έχει συμμετάσχει με εισηγήσεις του σε συνέδρια και έχει επιμεληθεί την έκδοση ορισμένων βιβλίων και περιοδικών. Στα Γράμματα εμφανίστηκε το 1987 με τη δημοσίευση τεσσάρων ποιημάτων του στο τεύχος 10 του περιοδικού «Νέες Τομές». Έκτοτε έχει εκδώσει διάφορα βιβλία, ενώ παράλληλα έχει συνεργαστεί με τα λογοτεχνικά περιοδικά «Αλφειός», «Δε(κατα)», «Διαβάζω», «Diastixo», «Εμβόλιμον», «Εντευκτήριο», «Η λέξη», «Θέματα Λογοτεχνίας», «Μανδραγόρας», «Νέα Εστία», «Νέα Ευθύνη», «Νέο Επίπεδο», «Οδός Πανός», «Οροπέδιο», «BookPress», «Παρέμβαση», «Πλανόδιον», «Ποίηση», «Ποιητική», «Πόρφυρας», «Τα Ποιητικά», «Τεχνοπαίγνιον», «Το Δέντρο», «Φιλολογική», «Φρέαρ», «Χάρτης» κ.ά. και τις εφημερίδες «Η Αυγή», «Η Καθημερινή» και «Ελευθεροτυπία», δημοσιεύοντας ποιήματα και μικρά πεζά, κριτικά δοκίμια, φιλολογικές μελέτες, επιστημονικά και εκπαιδευτικά άρθρα, βιβλιοκρισίες και άλλα κείμενα. Ποιήματα και πεζά του έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες και έχουν μεταφραστεί στα Αγγλικά, τα

Γαλλικά, τα Γερμανικά, τα Ισπανικά, τα Ιταλικά, τα Ρουμανικά, τα Αραβικά και τα Περσικά. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων (www.authors.gr), του Κύκλου Ποιητών (www.poetscircle.gr/) και της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων (www.p-e-f.gr).

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

- *Σπουδές για Φωνή και Ποίηση*, Υάκινθος 1987 (Ποίηση)
- *Τρύγος αιμάτων*, Σμίλη 1991 (Ποίηση)
- *Παραλλαγές του μαύρου*, Δελφίни 1998 (Ποίηση)
- *Σοφοκλέους, Φιλοκτήτης - Αντιγόνη*. Εισαγωγή: Στάθης Κουτσούνης. Μετάφραση: Χρίστος Τσάγκας, Οδός Πανός 1999 (Φιλολογική μελέτη)
- «*Η Μέριλιν της Ακράτας*», Μεταίχιμο 2003 (Διήγημα) [Στον συλλογικό τόμο: *7 διηγήματα*] (Πεζογραφία)
- «*Το Ανθολόγιο κειμένων ως εργαλείο προσέγγισης ενός συγγραφέα*», Εκδόσεις της Σχολής Ι.Μ.Παναγιωτόπουλου 2003 [Στον τόμο: *Ο στοχασμός και ο λόγος του Ι.Μ.Παναγιωτόπουλου – Πρακτικά*] (Μελέτη)
- *Η τρομοκρατία της ομορφιάς*, Μεταίχιμο 2004 (Ποίηση)
- *Ποίηση*. Ανθολόγηση: Αργύρης Χιόνης, Ακτή / Ελληνομουσείον [ανάτυπο], Λευκωσία 2004 (Ανθολόγιο ποιημάτων)
- «*Η ποιητική κοσμογραφία του Γιώργου Γεωργούση στις συλλογές των χαϊκού του*», Εκδόσεις Γαβριηλίδης 2007 [Στον συλλογικό τόμο: *Η ποίηση του Γιώργου Γεωργούση*] (Κριτικό δοκίμιο)
- *Έντομα στην εντατική*, Μεταίχιμο 2008 [Υποψήφιο για το Βραβείο ποίησης του περιοδικού «*Διαβάζω*»] (Ποίηση)
- «*Τα χρυσά νομίσματα του Γιάννη Ρίτσου*», Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία / Στοά του Βιβλίου 2009 [στον συλλογικό τόμο: *Γιάννης Ρίτσος – 1909-2009 – Στους ποιητές αρμόζουν μόνο γενέθλια*. 4 θεωρητικά κείμενα για τον Ρίτσο και 25 σημειώματα από ποιητές και ποιήτριες] (Κριτικό δοκίμιο)
- *Στιγμιότυπα του σώματος*, Μεταίχιμο 2014 (Ποίηση)
- «*Κεράσια*», Έκδοση της Εφημερίδας των Συντακτών 2018 (Μικρο-διήγημα) [Στον συλλογικό τόμο: *Μικροκύματα*. 99+1 μικρο-διηγήματα] (Πεζογραφία)
- *Στου κανενός τη χώρα*, Μεταίχιμο 2020 [υποψήφιο για το Βραβείο Ποίησης *Jean Moréas*] (Ποίηση)
- *Η γενιά του '70 – Αλέξανδρος Ίσαρης*, Εκδόσεις Γκοβόστη 2021 (Δοκίμιο)
- *Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο. Κριτικές επισκέψεις και άλλα κείμενα* (1989-2020), Μεταίχιμο 2022 (Κριτική)
- *Ρόδο σε καθρέφτη*, Μεταίχιμο 2024 (Ποίηση)

<https://www.metaixmio.gr/el/contributor/stathhs-koutsounhs?code=author>

ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ

Ο Ποιητής Στάθης Κουτσούνης

Συνολική προσέγγιση του έργου του

Η παρουσίαση του συνολικού έργου ενός ποιητή δεν είναι εγχείρημα εύκολο. Η ποίηση βάζει δύσκολα ακόμη και στους εξοικειωμένους και «επαρκείς» αναγνώστες της και απαιτεί απ' αυτούς αγώνα πνευματικό και ψυχικό. Ωστόσο, με αφορμή την έκδοση της νέας ποιητικής συλλογής του Στάθης Κουτσούνης, *Στιγμιότυπα του σώματος*, ενός ποιητή με μακρά πλέον πορεία, γνωστού στους ποιητικούς κύκλους και το αναγνωστικό κοινό, θα επιχειρήσουμε μια προσέγγιση του έργου του, λαμβάνοντας υπόψη και αξιοποιώντας και τις βιβλιογραφικές για τον ποιητή πηγές.

Ο Στάθης Κουτσούνης (Νέα Φιγαλία Ολυμπίας, 1959) πρωτοεμφανίστηκε στα Γράμματα το 1987 με τέσσερα ποιήματα στο τεύχος 10 του περιοδικού «Νέες Τομές». Ποιήματά του έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες, έχουν μεταφραστεί σε ξένες γλώσσες και μερικά έχουν μελοποιηθεί από νέους συνθέτες. Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, του Κύκλου Ποιητών και της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων. Έχει μέχρι σήμερα δημοσιεύσει έξι ποιητικές συλλογές, στις οποίες πιο κάτω θα αναφερθούμε με τη χρονολογική τους σειρά. Επίσης, ένα διήγημα, τρεις μελέτες και πολλά κριτικά δοκίμια, άρθρα και βιβλιοκρισίες.

Ας ξεκινήσουμε με την παρατήρηση ότι η νεότερη και σύγχρονη ποίηση προσεγγίζει με δικό της τρόπο τα θέματά της και η εξωτερική της όψη (στροφές, στίχοι, γλώσσα κλπ.) συνήθως δεν ακολουθεί τους παραδοσιακούς κανόνες. Ως σύγχρονη και η ποίηση του Κουτσούνη αντανακλά τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ανατέμνει τα προαιώνια μεγάλα ερωτήματα του ανθρώπου, αλλά και τα σύγχρονα προβλήματα που τον συνθλίβουν, μεγάλα ή «μικρά», προφανή ή άδηλα. Ο ποιητής, με την ευαισθησία του πνευματικού ανθρώπου και καλλιτέχνη, όλα αυτά τα βιώνει, ίσως πρώτος από όλους, με τρόπο βαθύ και επώδυνο και επιφορτίζεται με την ευθύνη να δείξει ότι δεν είναι μόνο δικά του θέματα, αλλά και δικά μας. Δε μας δίνει έτοιμες απαντήσεις. Αγωνιά και αυτός μαζί μας. Συνεισφέρει, όμως, στην αυτογνωσία μας. Η συνειδητοποίησή μας είναι «το πρώτο σκαλί» και, αν φτάσουμε εκεί, «λίγο δεν είναι», όπως έλεγε ο Κ. Π. Καβάφης.

Ο έρωτας είναι ένα από τα βασικά θέματα στα ποιήματα του Κουτσούνη. Είναι η αρχετυπική γενεσιουργός αιτία κάθε ζωής. Ερωτική πράξη είναι και η αγωνιώδης διαδικασία της σύλληψης του ποιήματος και συνέπειά της είναι ο τοκετός του.

Στη συλλογή *Σπουδές για φωνή και ποίηση* (Υάκινθος, 1987), ο ποιητής «κυοφορεί», το ποίημα βγαίνει από τα σπλάχνα του. Και συχνά μιλάει για ωδίνες, μαμή, έμβρυο κλπ. Π.χ., γράφει στα ποιήματα «Γέννηση» και «Βοή ελπίδων», αντίστοιχα: «Η λέξη χτύπαγε σαν έμβρυο μέσα μου/ Ξαπλώνω ανάσκελα στο χώμα/ Απλώνω τα χέρια μου και καρτερώ» – «Κάτι φορές/ Τα έμβρυα στ' όνειρό τους/ Πιάνουν τη φαντασία απ' τα μαλλιά/ Και τραγουδούν/ Και χορεύουν/ Και βγαίνουν πριν την ώρα τους// Κοίτα καλά ν' ακούσεις θεατή/ Τον ήχο της δραπέτευσής τους».

Και όταν η ερωτική πράξη αναφέρεται στο γυναικείο σώμα, πάλι δε λείπει η αγωνία, ο πόνος, η πάλη με δυνάμεις εσωτερικές και εξωτερικές, βίαιες και αλλόκοτες. Γιατί το σώμα, αποτέλεσμα του έρωτα και του τοκετού και φορέας της ζωής, είναι όχημα και σύμβολο της πορείας του ανθρώπου από την ώρα της γέννησής του μέχρι το τέλος του.

Επομένως, το σώμα, η μεταβολή, η φθορά του χρόνου και ο θάνατος δε θα μπορούσαν να λείπουν από τη θεματολογία του ποιητή. Ανίκητες δυνάμεις καθορίζουν τη διαρκή ροή των πραγμάτων: «τα πάντα ρει», είπε, περίπου, ο αρχαίος φιλόσοφος Ηράκλειτος. Όλα ρέουν και αλλάζουν, όπως το νερό στο ποτάμι. Και το ποτάμι της ζωής, κυλώντας προς το αχανές της θάλασσας, μας πετάει στο χάος της

ανυπαρξίας, σαν «ληγμένα» προϊόντα. «Δεύτερη ζωή δεν έχει», λέει ο Οδυσσεάς Ελύτης.

Στη συλλογή *Τρύγος αιμάτων* (Σμίλη, 1991), συναντάμε εικόνες και θέματα τρόμου και φρίκης. Ο *τρύγος* και τα *αίματα* του τίτλου μας θυμίζουν τα όργια στη λατρεία του Διονύσου, θεού του ξεφαντώματος, του κρασιού, της μέθης. Φανατικές έρειές του ήταν οι Βάκχες, οι οποίες, στην ομώνυμη τραγωδία του Ευριπίδη, μέσα στην ιερή μανία και τον εκστασιασμό τους, κατασπαράσσουν το βασιλιά της Θήβας Πενθέα, που αρνιόταν να δεχτεί τη διονυσιακή λατρεία. Έτσι και η ποίηση διαμελίζει και κατασπαράσσει τον ποιητή. Για κάθε μεγάλο έργο απαιτείται θυσία. Και το έργο που έχει επωμιστεί ο ποιητής δεν είναι ούτε μικρό ούτε ιδιωτικό. Θυσία έγινε για να στεριώσει το γεφύρι της Άρτας χάριν του συνόλου. Τη θυσία για τον Άνθρωπο συμβολίζει και η μεταβολή του κρασιού σε αίμα Χριστού. Για το κρασί το αμπέλι δίνει τα σταφύλια του. Ο ποιητής για το ποίημα τα σωθικά του: «Ένας γύφτος κατοικεί μέσα μου/ τα σωθικά μου εργάζεται τ' απλήρωτα/ στριφώνει το πετσί με σύρμα/ ακάματα σφυρηλατεί το κρέας/ ατσαλώνει τα οστά// κι όταν πεινάει τρώει το συκώτι μου/ κι όταν διψάει πίνει το αίμα μου...// άγριο πάντοτε τον γύφτο κουβαλώ/ φορτίο βαρύ// ατίμητο» («Αγώ»). – «Θηρίο που με παραμονεύεις/ θηρίο που κολυμπάς στο μυαλό μου.../ θηρίο που σπέρνεις πανικό/ τις νύχτες στην ψυχή μου.../ θηρίο που φουντώνεις τη ζήλια μου.../ γεννήτρια του άγχους μου/ της οργής και του πάθους/ της αδυναμίας/ της δύναμής μου// θηρίο θηρίο λαχτάρα μου/ έρωτα/ θηρίο («Βρυχηθμός»).

Στη συλλογή *Παραλλαγές του μαύρου* (Δελφίни, 1998), ο πανταχού παρών θάνατος, με διάφορες μορφές, καταδιώκει τον άνθρωπο και θριαμβεύει στην άνιση αναμέτρησή του με το θνητό: «... όλη νύχτα με κυνηγάει αδυσώπητα/ το Μαύρο με τα τρομερά/ κι αναρίθμητα πρόσωπα». («Αρένα») – «...στο πεζοδρόμιο/ ένας άντρας πεσμένος μπρούμυτα/ προσπερασμένος απ' όλους// τον γυρίζω να δω το πρόσωπό του/ και στ' άσπρο φως του απομεσήμερου/ βλέπω καθαρά// τον εαυτό μου» («Αντικατοπτρισμός»). Και στον άλλο κόσμο: «... όλοι σκυφτοί δουλεύουνε στ' απέραντο χωράφι/ σκάβουν και οργώνουνε για τον Μεγάλο Αφέντη.../ σπέρνουνε και θερίζουν κάρβουνο κι αλάτι.../ ολημερίς μαζεύουνε/ το βράδυ εκείνος τα σκορπίζει.../ κι αν κάποιος αποκάμει/ μαστιγώνεται αλύπητα/ και ξαναρχίζει απ' την αρχή...» («Η έξοδος»).

Και δεν είναι μόνον ο υλικός θάνατος του σώματος του καθενός. Μπορεί να είναι και μεταφορικά ο θάνατος της ψυχής και του πνεύματος, του πολιτισμού, που φέρνει την έκπτωση των αξιών, την ευτέλεια στις ανθρώπινες σχέσεις και επιλογές και την άνευ όρων υποδούλωση σε λογής λογής εξουσίες. Μέσα στη δίνη της ρουφήχτρας όλων αυτών δεινοπαθεί ο ποιητής. Και προσπαθεί να τα αναγάγει –και τελικά τα ανάγει– από δικά του σε δεινά πανανθρώπινα.

Στη συλλογή *Η τρομοκρατία της ομορφιάς* (Μεταίχμιο, 2004), ο τίτλος ξενίζει. Στην κοινή αντίληψη οι δύο αυτές λέξεις μοιάζουν αντιφατικές. Η ομορφιά δεν μπορεί να προκαλεί τρόμο. Αλλά από τα προλεχθέντα προκύπτει ότι τα πράγματα για την

ποίηση και για τον ποιητή δεν είναι τόσο απλά. Η ομορφιά, κατά τον ποιητή, έχει διάφορες παραλλαγές, πάνω στις οποίες συγκεντρώνει το πάντα ανήσυχο, ερευνητικό και αγωνιώδες βλέμμα του. Με αυτά τα εξασκημένα και υποψιασμένα μάτια, όμως, που βλέπει, «το θέαμα δεν είναι ούτε ανώδυνο ούτε ακίνδυνο. Γιατί η ομορφιά θέλει δύναμη να την αντέξεις. Η ομορφιά μπορεί να καταστρέψει»¹. Αυτό περίπου λέει και ο στίχος του Yves Bonnefoy, «Celle qui ruine l'être, la beauté», που προτάσσει ως μότο ο ποιητής στην εν λόγω συλλογή. Ας συλλογιστούμε, π.χ., πόση ομορφιά έχει ο έρωτας. Και με πόση προσδοκία ομορφιάς μάς γεμίζει. Μα, αν ο ποιητής προσδοκά να κάνει ερωμένη του την ποίηση, στο ποίημα «Η Καλλιόπη» (σπουδαία μούσα της ποίησης στην αρχαιότητα), πρέπει πρώτα να υποστεί κατ' επανάληψη δοκιμασία μεγάλη και «τρομερή» (να ο τρόμος!): «Για να γίνω ερωμένη σου/ πρέπει μερόνυχτα σαράντα.../ την πέτρα να οργώνεις/ και να σπέρνεις λέξεις/ κι ύστερα να περιμένεις άλλο τόσο/ να δεις αν έδωσε καμιά.../ και θα τις λιάζεις σε κορυφές.../ ώστε να στραγγίξουν/ τα περιττά υγρά/ κι αν στο τέλος δεν αρκούν/ θα ξαναρχίζεις από την αρχή...// ... πρέπει σαν δούλος να με υπηρετείς.../ να γδέρνεις όλη νύχτα το πεσί σου.../ να σφυροκοπάς τα σπλάχνα σου.../ να με κομματιάζεις/ όταν ασχημίζω.../ εγκυμονώντας με ξανά.../ χωρίς καμιάν ελπίδα// και τότε πάλι βλέπουμε». Μόνο δουλεύοντας επίπονα τις λέξεις θα κατακτήσει ο ποιητής την ποίηση. Κι ώσπου να την κερδίσει, θα υποστεί τη δοκιμασία, γιατί η «τρομερή» ομορφιά της τον μαγνητίζει: «δεν είναι ο κίνδυνος που με χωνεύει μέσα σου αλλά/ της ομορφιάς σου ο τρόμος» («Κρεσέντο»).

Ο ποιητής θα δοθεί ψυχή τε και σώματι στην ποίηση, για να κατακτήσει την ποθητή και πολύφερνη ερωμένη ή, τουλάχιστον, για να πάρει το μερίδιο που του αναλογεί από την πλούσια και πολύτιμη προίκα της. Θα τα καταφέρει, άραγε, ο «Επίδοξος ποιητής»; Η ποίηση απαιτεί πολλές και μεγάλες θυσίες: «Τα ποιήματα που έγραψα/ με κυνηγούν για τις αναπηρίες τους/ τα ποιήματα που δεν έγραψα/ με κυνηγούν για την αφασία τους/ ένας επικηρυγμένος είμαι/ που για να γλιτώσω// γράφω ακόμη». («Επίδοξος ποιητής»). – «Χρόνια ολόκληρα πάλευα/ να φτιάξω αυτό το ποίημα// ολονυχτίς το έγραφα/ πρωί πρωί δαιμονισμένο/ έτρωγε τις λέξεις// ώσπου κάποιο απόγευμα χτύπησε/ το κουδούνι ένα ολόλευκο πουλί// αν δεν στοιχειώσεις άνθρωπο/ το ποίημα δεν στεριώνει/ και μη στοιχειώσεις κριτικό/ μήτ' επαρκή αναγνώστη// παρά της άγριας έμπνευσης/ την όμορφη την κόρη/ που 'ρχεται βάζει τη φωτιά/ κι ύστερα παίρνει δρόμο/ κι αφήνει αποκαΐδια ένα σωρό/ να τα διορθώσει ο πρωτομάστορας...» («Του γιοφυριού της ποίησης»).

Με τη συλλογή *Έντομα στην εντατική* (Μεταίχιμο, 2008, υποψήφια για το Βραβείο ποίησης του περιοδικού «Διαβάζω»), ο ποιητής επανέρχεται σε θέματα βίας και τρόμου. Σαν τη Λερναία Ύδρα, που από κάθε κομμένο κεφάλι της ξεπηδούσαν δύο καινούργια, έρχονται ξανά και ξανά φόβοι, αναμνήσεις, πράγματα και πρόσωπα που έφυγαν ανεπιστρεπτί και που ο χρόνος, η φθορά και ο θάνατος τα μεταμορφώνουν ή τα κατασπαράσσουν μπροστά στα μάτια του ποιητή. «Ο κόσμος είναι μια εντατική στην οποία νοσηλεύεται ο σημερινός άνθρωπος σε κρίσιμη κατάσταση. Μια εντατική

κάθε άλλο παρά αποστειρωμένη, με έντομα να κυκλοφορούν, κάνοντας έτσι αναπόφευκτη τη μοιραία έκβαση»². Για τον Πλάτωνα, κορυφαίο φιλόσοφο της αρχαιότητας, η φιλοσοφία είναι μελέτη θανάτου. Το ίδιο και για τον Κουτσούνη η ποίηση. «Νύχτα ξυπνάει από μέσα/ και βγάζει έξω τα κεφάλια της/ από τις τρύπες του κορμιού μου/ προς τα χαράματα της κόβω ένα.../ μα ο σφαγμένος λαιμός/ δικέφαλος την επομένη ξεφυτρώνει// χρόνια τώρα παλεύω/ κυκλωμένος από κεφάλια/ άλλα κομμένα και άλλα ανέγγιχτα/ που με απειλούν επίμονα/ έντομα στην εντατική// ξεχνώ ο αδαής να κάψω/ κάθε κεφάλι όταν το κόψω» («Λερναία Ύδρα») – «...αργά τη νύχτα/ ακούω στον ύπνο μου λυσσασμένα/ κουδουνίσματα τηλεφώνου πετάγομαι/ κανείς δεν απαντάει// στην ταραχή μου κομματιάζω/ νευριασμένο παιδί τη συσκευή...// ... μες στο ακουστικό ή κάτω απ' το καντράν/ κουλουριασμένες σαν γριές/ οι φωνές που έχουν χαθεί...// ποικίλες φωνές.../ ψίθυροι κλάματα κραυγές/ φωνές επίμονες αισχρές ενίοτε/ χαρμόσυνες μεθυστικές ή απελπισμένες/ αγκυλωμένες πλην όμως ζωντανές// των εξαφανισθέντων φτυστές η απουσία» («Των εξαφανισθέντων»).

Στη συλλογή αυτή βρίσκουμε και τη σύνδεση της οικολογικής ευαισθησίας του ποιητή με την ποίηση, αφού, ξεκινώντας από διάφορα υλικά και προϊόντα (ρούχα, παπούτσια, συσκευές, τρόφιμα κλπ.), γυρίζει πίσω στην αρχική τους μορφή και ύλη (επιστροφή-μεταμόρφωση), πράγμα που του φέρνει στο νου την καταστροφή της φύσης και της ζωής. Π.χ., το μοντέρνο ανοξειδωτο –ίνοξ!– ψυγείο (με κρέας στα ράφια του) και η κιθάρα: «... ίνοξ απέριττο του φονιά οπτασία/ του σφαγμένου ζώου η τελευταία/ ανώφελη ελπίδα.../ συγκοινωνούντα δοχεία τα κρανία μας/ κρύβεις κι εσύ στα βάθη του εγκεφάλου σου// κυψέλες γεμάτες ενοχές» («Εγκώμιον») – «... δεν είμαι η κιθάρα/ είμαι το δέντρο που έκοψαν κάποτε/ για να φτιάξουν μια κιθάρα/ δεν είμαι δέντρο/ είμαι η κιθάρα που επέστρεψε στο δέντρο/ τούτες οι μελωδίες/ είναι τα πουλιά που ελευθερώθηκαν/ και το ώριμο φως/ ανάμεσα στις φυλλωσιές-χορδές/ είναι απείκασμα φωνής αδέσμευτης// η σιωπή» («Επιστροφή»). Σε αδηφάγο ζώο μεταμορφώνεται και ο υπολογιστής, όπου γράφει τα ποιήματά του. Το ταΐζει με λέξεις και με στίχους που ρίχνει στον σκληρό του δίσκο. Αποθηκεύοντας εκεί την ποίησή του, «υποθηκεύει» τον εαυτό του, τη ζωή του. Και φοβάται την απώλεια, τη διαγραφή: «...αυτό το ζώο με κυοφορεί/ η ζωή μου εξαρτάται/ απ' τη σκληρή του μήτρα/ κι από τη μνήμη του.../ χώνομαι όλο και πιο βαθιά μέσα/ σιγά σιγά μ' αφομοιώνει/ κι ούτε που θα καταλάβω/ πώς μ' ένα λάθος πάτημα του delete/ θα με αποβάλει οριστικά// στον κάδο ανακύκλωσης» («Ζών»).

Ακόμα, στο στόχαστρό του βάζει, ως εκπαιδευτικός, την εκπαίδευση και το σχολείο, χαρακτηρίζοντάς το τρυφερά ως θηριοτροφείο. Με τις ποιητικές του εικόνες αναδεικνύει την ψυχολογία των δύο «αντίπαλων» πλευρών, του δάσκαλου και του μαθητή. Μια σχέση ιδιότυπη, μοναδική σε ομορφιά, παρόλο που –ίσως και επειδή– συνυπάρχουν σ' αυτήν η αγάπη και το «μίσος», δηλαδή η σύμπτωση και ταύτιση των ψυχών αλλά και η «σύγκρουση» των αντιθέσεων που συνεπάγεται η διαφορά της ηλικίας. Μπορεί να «μάχονται» και να ισορροπούν σε τεντωμένο σκοινί, αλλά από τη

«θέση» και την «αντίθεση» προκύπτει η όμορφη και πολύτιμη «σύνθεση» της γνώσης και της αγωγής νου και ψυχής. «Δουλεύω σ' ένα θηριοτροφείο...// τα θηριάκια μου είναι απρόβλεπτα/ εγωκεντρικά και απόλυτα...// ... τα θηριάκια μου τα αγαπώ/ και ταυτόχρονα τα μισώ/ αλλά κι εκείνα μ' αγαπούν/ γι' αυτό σπαράζουν την καρδιά μου/ και ρουφάνε/ ρουφάνε ακόρεστα αίμα» («Το θηριοτροφείο»). Πνευματικό είναι το έργο τους, αλλά ποιητής και δάσκαλος έχουν και σώμα, που αίμα κυλάει στις φλέβες του. Και βρίσκονται σε διαρκή διαδικασία αιμοδοσίας (ή μήπως αφαιμάξης;).

Η συλλογή *Στιγμιότυπα του σώματος* (Μεταίχιμο, 2014, υποψήφια για τα Βραβεία Public 2015), αποτελεί τη νέα σπουδαία κατάθεση του Κουτσούνη στον κοινό λογαριασμό της ποίησης και των αναγνωστών της, όπως χαρακτηριστικά κατέθεσαν δύο κριτικοί λογοτεχνίας (Αλέξης Ζήρας και Γιώργος Κοκορέλης) και ένας πανεπιστημιακός καθηγητής (Θεοδόσης Πυλαρινός) κατά την παρουσίαση του βιβλίου στον Ιανό στις 31 Μαρτίου 2015. Τα ποιήματα της νέας συλλογής χαρακτηρίζονται από μεγάλη ένταση, είναι, θα μπορούσε να πει κανείς, «γροθιές στο στομάχι», όπως λέει και ο ίδιος ο ποιητής σε μια συνέντευξή του: «Πιστεύω πως η ποίηση αυτό ακριβώς οφείλει να είναι: μια γροθιά στο στομάχι κι όχι ένα χάδι. Ένας ταύρος μαινόμενος στο υαλοπωλείο της ψυχής, ένα στιλέτο που κατευθύνεται ιλιγγιωδώς στο κέντρο της συμβατικότητας και της ασφάλειας. Η ποίηση δεν είναι απλώς λέξεις. Είναι λέξεις-μολότοφ σε ανύποπτα χέρια. Είναι το άρρητο και αθέατο των πραγμάτων. Είναι ο μεγεθυντικός φακός πάνω από ένα εξάνθημα, που μας βολεύει να μην το βλέπουμε»³.

Στη συλλογή προτάσσεται η ρήση του Ρωμαίου αυτοκράτορα και φιλοσόφου Μάρκου Αυρηλίου, «πάντα τα μεν του σώματος ποταμός» (από το έργο του *Εις εαυτόν*). Από τη φράση αυτή και από τον τίτλο γίνεται φανερό ότι στη συλλογή κυριαρχεί ως θέμα το σώμα. Είναι ολόκληρη μια «σωματογραφία», που καταγράφει την αγωνία και τα πάθη του ποιητή και του ανθρώπου, με νέες, υψηλότερες επιδόσεις ποιητικής, στιχουργικής και γλωσσικής ωριμότητας. Άρρηκτα δεμένος με το σώμα, ως κορυφαίο «στιγμιότυπό» του, είναι ο έρωτας: «Το κορμί σου στα χέρια μου ζύμη/ φτιάχνω τρύπες και χάνομαι μέσα τους – Σε κάθε τρύπα/ καρτέρι μου στήνουν οι μέλισσες – Το δέρμα σου...// σπαρταράει διαρκώς στα δάχτυλά μου – Τα δάχτυλά μου αλκοολικά/ μονορούφι το σώμα σου πίνουν – Χώνομαι ολόκληρος στο σώμα σου/ όπως το χέλι μες στη λάσπη» – «Στην πηγή των μηρών σου/ τσακάλι ξανθό καθρεφτίζεται/ με στόμα ανοιχτό και διψασμένο – Θέλω πάντα να με κοιτάζεις/ σαν λύκαινα που επέζησε/ μοναχή στο χιονιά για βδομάδες/ και κατεβαίνει στην πόλη λιμασμένη» («Σωματογραφία i» και «ii», αντίστοιχα).

Από την άλλη, ο ποιητής μεταμορφώνεται διαρκώς, μεταβάλλεται από τη φθορά του χρόνου, σαν τους συντρόφους του Οδυσσέα που μεταμόρφωνε η μάγισσα Κίρκη: «Δεν είμαι εκείνος που ήμουν/ ούτε και θα 'μαι αυτός που είμαι// πάντα μια Κίρκη αδιάκοπα/ μ' ακουμπάει με το ραβδί της» («Το ραβδί»).

Μελαγχολία εμφανίζεται συχνά στην παρούσα συλλογή, όταν ο ποιητής βυθίζεται το μαχαίρι του ως το κόκαλο μέσα στο γκρίζο της ζωής των ανθρώπων. Παράδειγμα η

οικιακή βοηθός και ο γέροντας πατέρας. Μια μελαγχολία, αλλά και συμπόνια για καταπιεσμένους και ταλαιπωρημένους ανθρώπους, που μοιάζουν με «φορτηγά που σκούριασαν/ κολλημένα στην άμμο». Γι' αυτό ο πατέρας ζητάει το θάνατο («βιάζεται να περάσει αντίπερα») και είναι έτοιμος να «φύγει» («ξαπλωμένος ψηλά απ' το κρεβάτι στο κενό»), για να λυτρωθεί από τα δεινά της ζωής του. Παραθέτουμε τα τρία σχετικά ποιήματα, με μια διευκρίνιση, για όσους τυχόν τη χρειάζονται: κατά τους αρχαίους, σύνορο μεταξύ ζωντανών και νεκρών ήταν ο ποταμός Αχέροντας (κοντά στην Πρέβεζα) και ο νεκροπομπός Ερμής μετέφερε με βάρκα τους νεκρούς από τη μια όχθη στην άλλη, για να κατεβούν μετά στον Άδη. Και ο μεταφερόμενος ήταν υποχρεωμένος να πληρώσει στο βαρκάρι έναν οβολό (τα *κέρματα* στο ποίημα) για τα μεταφορικά, κάτι σαν διόδια. (Μόνον ένας δεν πλήρωσε, λέει ο αρχαίος σατιρικός συγγραφέας Λουκιανός στο έργο του «Νεκρικοί Διάλογοι»: ο φιλόσοφος Μένιππος, που δεν είχε τα ναύλα. Και στο βαρκάρι είπε την παροιμιώδη φράση «ουκ αν λάβεις παρά του μη έχοντος»).

«Κάτι φορές.../ όταν μένει μόνη/ ασφαρίζει τις πόρτες/ και προβάρει τα ρούχα που ορέγεται...// ζει για λίγες ώρες/ για ελάχιστα έστω λεπτά/ (και με ρίσκο να γυρίσει/ η κυρία απρόοπτα)/ μian άλλη ζωή// κοιτάζεται θλιμμένη στον καθρέφτη/ και δοκιμάζει άπληστα/ ψηλοτάκουνη γόβα τη ματαιότητα» («Ψηλοτάκουνη γόβα»)

«Όσο πάει κι απομακρύνεται// η μορφή του ολοένα θαμπώνει...// ... στρέφει πίσω το πρόσωπο/ κι αγναντεύει τα χρόνια του/ φορτηγά που σκούριασαν/ κολλημένα στην άμμο// όσο πάει κι απομακρύνεται/ βιάζεται να περάσει αντίπερα/ ελαφρύς σαν πουλί/ πετάει πάνω απ' τα νερά/ χάνεται ακουμπισμένος/ με τα δυο του χέρια στο ραβδί/ σχισμένος στα τρία// ο πατέρας» («Στα τρία»)

«Πατέρα φωνάζω/ τι γυρεύεις εκεί πάνω θα πέσεις// ξαπλωμένος ψηλά απ' το κρεβάτι στο κενό/ με μάτια άκλειστα κοιτώντας το ταβάνι/ και τα χέρια να ψάχνουν τις τσέπες του// μη φοβάσαι μού λέει/ και τι να κάμω/ πια φόρτωμα οι μέρες μου βαρέθηκα// κατάπτε τη μιλιά του σκυθρωπός/ μα ξαφνικά η όψη του φωτίζεται/ κι όπως τότε που ήμουν παιδί/ μη με χασομεράς/ με μαλώνει τρυφερά/ δεν έχω τώρα καιρό// σώπασε κι εξακολούθησε ατάραχος/ να ψαχουλεύει επίμονα τις τσέπες του/ ώσπου θολωμένος/ με άδραξε απ' το μπράτσο// γιε μου μού σώθηκαν όλα/ μήπως σου βρίσκονται κέρματα για τα διόδια» («Τα κέρματα»)

Το ότι η σύγχρονη ποίηση δεν ακολουθεί τους παλιούς κανόνες και δε χρησιμοποιεί τα παλιά εργαλεία δεν πρέπει να νοηθεί κατά γράμμα. Μεταξύ άλλων, ο Κουτσούνης είναι χαρακτηριστική περίπτωση ποιητή, που αξιοποιεί τους τρόπους της αφήγησης και τα εκφραστικά μέσα έτσι που στα ποιήματά του το περιεχόμενο και η μορφή αλληλοϋποστηρίζονται και συναντώνται σε ένα ολοκληρωμένο και ισορροπημένο συνολικό αποτέλεσμα. Εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις, συμβολισμοί, ρυθμός εσωτερικός αλλά και συχνά εξωτερικός (π.χ. στίχος 15/σύλλαβος ιαμβικός κλπ.), παρηχήσεις (ηχητικός συνδυασμός λέξεων και επαναλαμβανόμενων φθόγγων) κ.ά. προσδίδουν στους στίχους ιδιαίτερη μουσικότητα. Μόνο στα επίθετα είναι φειδωλός. Τα ουσιαστικά είναι η βάση της

ουσιαστικής ποίησης. Γιατί, σκοπός της είναι να μη στέκεται στην επιφάνεια, αλλά να σκάβει και να εισχωρεί στο βάθος των πραγμάτων και της ψυχής. Μια ενδοσκόπηση, την οποία παραγγέλλει πάλι ο Μάρκος Αυρήλιος: «ένδον σκάπτε» – σκάβε μέσα (σου).

Ο Κουτσούνης συχνά λειτουργεί και σαν σκηνοθέτης, δίνοντας στο ποίημα ζωντανία έργου στην οθόνη ή επί σκηνής, όπως, π.χ., στα ποιήματα «Το είδωλο» και «Το πένθος». Δυνατές, παραστατικές εικόνες, που δε μένουν ασχολίαστες. Στο ένα ποίημα, οι «νήπιοι» (ανόητοι) γελούν σε βάρος του τρομαγμένου παιδιού, αλλά στην ουσία είναι ή (αργά ή γρήγορα) θα είναι οι ίδιοι στη θέση του. Το άλλο ποίημα είναι ένα συνταρακτικό ντοκουμέντο-σχολιασμένη αναπαράσταση πυρκαγιάς στο δάσος, που παίρνει και το νόημα προσωπικού δράματος για όσους (συμπεριλαμβανομένου και του ποιητή) βίωσαν ποικιλοτρόπως την τραγωδία της φωτιάς στην περιοχή της γενέτειράς του, τουλάχιστον, και βυθίστηκαν στο πένθος, πριν από μια εβδομάδα.

«Μάθημα ανθρωπολογίας ο δάσκαλος με στέλνει να φέρω τον σκελετό φοβάμαι κατεβαίνω στο υπόγειο βλέπω τα όργανα φοβάμαι επιστρέφω στην τάξη σκελετός ο δάσκαλος αγγίζει με τον χάρακα τα οστά μου φοβάμαι τα παιδιά ξεκαρδίζονται λένε αστεία...// αδυνατώντας οι νήπιοι να διακρίνουν/ στο κάτοπτρο του χρόνου το είδωλό τους» («Το είδωλο»)

«... χωροφύλακες καταπατητές/ παρελαύνουν κραδαίνοντας πυρσούς// ξαφνικά ένα δέντρο χαφιάς/ τινάζει τα φύλλα του/ κι ο πληρωμένος άνεμος/ τα σπρώχνει απευθείας στις φλόγες/ και τα σκορπίζει στα κλαριά// προδοσία φώναξαν τα πεύκα/ κι οι δρύες άρχισαν να δέονται/ –εις μάτην– στη βροχή/ από παντού εραστής ξαναμμένοι/ χώνονται λάβροι στις κουφάλες// εμφύλιος μαινεται πόλεμος// γιγάντια γυμνή γυναίκα/ ανάσκελα ξεψυχισμένη/ φαλακρή και λερή/ χωρίς μαστούς και φύλο/ την επομένη αντίκριζε/ το μάτι πικραμένο» («Το πένθος»)

Στην ενότητα «Αριθμητική», ο φιλόλογος ποιητής φιλοσοφεί ποιητικά για τη ζωή και τον άνθρωπο μέσω των μαθηματικών, με ευρηματικό τρόπο. Η διαρκής πρόσθεση (π.χ. αγαθών, χρημάτων, επιθυμιών, φιλοδοξιών κλπ. της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας) μας οδηγεί σε βρομερό βούλιαγμα: «Απ' όλες της αριθμητικής τις πράξεις/ η πιο ύπουλη είναι η πρόσθεση// είναι μια πράξη εθιστική/ πασχίζεις συνέχεια να προσθέτεις/ ανίκανος σχεδόν ν' αντισταθείς// κι έρχεται αίφνης η στιγμή/ που βουλιάζεις βαρύς/ στη λάσπη του αθροίσματος» («Η πρόσθεση»). Και η διαρκής και ασταμάτητη αφαίρεση των χρόνων που φεύγουν, από τον άγνωστο αριθμό ετών που θα ζήσουμε, θα οδηγήσει κάποια στιγμή σε υπόλοιπο μηδέν και η ζωή θα τελειώσει: «Με συνεπαίρνει πάντοτε η αφαίρεση/ τρόμο γεμάτη και συνάμα ομορφιά/ πράξη νουάρ που καθηλώνει/ όλο και με περισσότερο σασπένς// καθώς ο αφαιρετέος/ αυξάνει καθημερινά/ πλησιάζοντας την άγνωστη/ τιμή του μειωτέου/ η διαφορά καλπάζει στο μηδέν// που ξάφνου σε γραπώνει στη θηλιά του» («Η αφαίρεση»).

Για την αδυσώπητη ανάγκη να ακολουθήσουμε υποχρεωτικά τη θανάσιμη μοίρα μας, έναν τραγικό δρόμο, σαν να μη δικαιούμαστε άλλον, γράφει με πικρά ειρωνικό

τίτλο: «Ζέστη αβάσταχτη κοντανασαίνει/ στα πισινά του ο σκύλος καθισμένος/ με στόμα ορθάνοιχτο και τη γλώσσα/ να κρέμεται στεγνή// τα δόντια του λεπίδια// παρακεί το αρνί χαινωμένο/ μπερδεύει τον σκύλο με λύκο/ κι ονειρεύεται δόξα// περίφημο το στόμα του/ και προτιμότερο ζεστό/ να νιώσω κάποτε το δόντι του παρά// την παγερή τη λάμα του χασάπη» («Εν δόξη»).

Για τη συμβατικότητα και την εύθραυστη ασφάλεια και σιγουριά μας συχνά μιλάει ο ποιητής: «Κοιτάζω ολόγυρα/ ψάρι μέσ' από τη γυάλα// ο κόσμος έξω ακατανόητος/ ένα γυαλί το σύνορο/ και πώς να ημερέψει το εύθραυστο/ όταν από παντού караδοκούν/ χέρια και πέτρες// μα εγώ ξεγελιέμαι/ στου νερού τη σιγουριά/ συνυπάρχοντας με τον άλλο κόσμο.../ έτσι που μ' αγκαλιάζει απατηλά// απατηλά και σφιχτά/ ολοένα και πιο σφιχτά/ που θα σπάσει εξάπαντος το γυαλί» («Η γυάλα»).

Ο κύκλος υπάρχει και στη λογοτεχνία και στη ζωή. Στη λογοτεχνία σημαίνει ότι ένας στίχος, μια φράση, μια περίοδος ή και ολόκληρο έργο, αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη ή φράση που άρχισε. Ο Κουτσούνης το γνωρίζει, το διδάσκει και το χρησιμοποιεί. Μόνο που στον κύκλο της ζωής, μπορεί το τέλος να επαναλαμβάνει την αρχή, αλλά οι πρωταγωνιστές έχουν αλλάξει. Και ο μεγάλος δε γίνεται να μικρύνει, όσο η ψυχή του κι αν το λαχταρά: «Όσο γερνάω μικραίνω/ μοιάζω με κείνες τις κούκλες/ της κόρης μου που πρόσχαρη/ τις έβαζε κάτω από την μπλούζα της/ και καμωνότανε την έγκυο// τώρα η κόρη μου μεγάλωσε/ κι εγώ ομολογώ/ στο απαλό το χώμα της κοιλιάς της/ λαχταρώ να χωθώ» («Κύκλος»).

Τελειώνοντας, επισημαίνω ότι στο σύνολο του έργου του η γλώσσα του ποιητή είναι καλλιεργημένη, ώριμη, σκόπιμα λιτή και καθημερινή αλλά και, όπου χρειάζεται, πιο απαιτητική. Η επιλογή, η θέση και ο συνδυασμός των λέξεων απολύτως επιτυχημένα και αποτελεσματικά. Διαυγής, τολμηρός, ερωτικός, ενδοσκοπικός, πρωτότυπος, ουσιαστικός, γι' αυτό και ολιγογράφος, ο Στάθης Κουτσούνης είναι, συμπερασματικά, ένας από τους καλύτερους ποιητές της γενιάς του. Εκτίμηση όχι μόνο δική μας, αλλά και των ομοτέχνων του καθώς και έγκριτων και έγκυρων μελετητών και κριτικών της λογοτεχνίας.

Ιωάννης Αντωνόπουλος

(«Ακτή», τεύχ. 110, Άνοιξη 2017)

Σημειώσεις

1. Ανθούλα Δανιήλ, *Στην ενέδρα της ομορφιάς*. Συνολική θεώρηση της ποίησης του Στάθης Κουτσούνης: «Πόρφυρας», τεύχ. 118, Ιανουάριος-Μάρτιος 2006, σελ. 675-679
2. Μπάμπης Δερμιτζάκης: «Ακτή», τεύχ. 79, Καλοκαίρι 2009, σελ. 367-369
3. Συνέντευξη του Στάθης Κουτσούνης στην Ασημίνα Ξηρογιάννη: «Βακχικόν», 7 Σεπτεμβρίου 2015

Στου κανενός τη χώρα

Στην παράταση

Ο Στάθης Κουτσούνης έχει μακρά πορεία και παρουσία στην ποίηση. Έξι ποιητικές συλλογές δηλώνουν ασφαλώς μια γόνιμη προσφορά. Εκείνο όμως που χαρακτηρίζει τη διαδρομή του είναι η σταθερή συνέχεια, η συνέπεια, το ξεχωριστό χρώμα της φωνής, τα οποία διαμορφώνουν το ύφος της γραφής του, στο οποίο αναγνωρίζεται προσωπική ταυτότητα ως μοναδικός τρόπος έκφρασης.

Ο Κουτσούνης είναι ποιητής με υπαρξιακές αναζητήσεις. Τον απασχολεί επίμονα η τύχη του ανθρώπινου όντος, στο πεπρωμένο του οποίου προσπαθεί υπομονετικά να εισχωρήσει από συλλογή σε συλλογή. Θεματική δύσβατη και αβέβαια, εστία απόρθητη για τους φιλοσόφους και τους ποιητές όλων των εποχών, πορεία στο ανασφαλές πεδίο μεταξύ ζωής και θανάτου, διανύθηκε έως τώρα από αυτόν με υπομονή και στωικότητα, με ήπιους τόνους, ένα είδος αντίστασης στη σκληρότητα και τραγικότητα του ζητούμενου –είναι άραγε αποδοχή του προορισμένου; ή μήπως η ελπίδα ανεύρεσης ενός αντίδοτου, της ανάλυσης δηλαδή του μαύρου, του «άχρωμου χρώματος», που διακρίνεται για την αμοιβαία αντιπάθειά του προς το φως, παρά την αναπόφευκτη εναλλαγή και συμβίωση μαζί του;

Σύντομη θεώρηση της ποίησης του Κουτσούνη καταδεικνύει δύο τινά: α) τη μεγάλη ωρίμαση του έργου του, θεματικά και μορφικά, με σημάδια αποδεικτικά του παράλληλου σταδιακού μετώματος της όλης θεωρητικής σκέψης του, και β) την επισήμανση της μετάβασης σε άλλο στάδιο, με τον σαφέστατο υπαινιγμό, εντίτλως, στη συλλογή *Στου κανενός τη χώρα*, η οποία έρχεται ως απόρροια βιωματική. Διότι χωρίς ενδοιασμούς, αμφιβολίες ή αναβολές στην έβδομη αυτή συλλογή χάραξε με έντονα σκούρα χρώματα το περίγραμμα της δικής του «έρημης χώρας». Ερυθρόχρωμος, σαν το αίμα, φιγουράρει ο τίτλος στο εξώφυλλο της συλλογής που διαχέει τη μοναξιά, την απέκδυση όσων ανήκουν στη ζωή, τη σκυθρωπότητα, με τη βοήθεια της εικόνας του εξωφύλλου, μιας αναγκαστικής εισόδου στο απόλυτο σκοτάδι με βήμα κουρασμένο και σκυμμένο το κεφάλι.

Η θεματική, η μορφική και γλωσσική διαφορά σε σχέση με ό,τι προηγήθηκε αυτής της συλλογής είναι θεαματική. Προμηνύθηκε, είναι η αλήθεια, ότι κάτι επίκειται. Όμως, γνωρίζοντας τα νηφάλια βήματα του ποιητή από συλλογή σε συλλογή, θεωρούμε άλμα τη μετάβαση στη χώρα του κανενός, τον αρχαίο ζόφο του προβληματιζόμενου ανθρώπου για το τι μέλλει γενέσθαι –το μότο, προς επίρρωση των ανωτέρω, αποδίδει εμφατικά με κάθε λέξη του τη θλίψη της ημέρας της κρίσεως: *τόδ' ήμαρ ημίν κύριον*, διασκεδάζοντας τις όποιες αμφιβολίες περί του περιεχομένου. Ως προς τη μορφή των ποιημάτων, θα παρατηρήσουμε ότι αποκτά αυτή ευελιξία, και ως προς τη γλώσσα, ότι αποδίδει ευθέως, χωρίς υπερρεαλιζόντα στοιχεία και αμφισημίες, τα σημαινόμενα, με μοναδικό μυστηριακό στοιχείο το τι κρύβεται στο απέραντο μαύρο των πεδίων τού τίποτε. Πρόκειται για την ωριμότερη και την καλύτερη από τις συλλογές του ποιητή, στην οποία η φθορά και η απώλεια (πολυώδυνες μορφές θανάτου και προσημάνσεις του) κατέχουν κεντρικό ρόλο, η δε περιπνέουσα περίσκεψη, με ένα είδος αναδρομικού διαλογισμού, βαπτισμένου στη

μελαγχολική διάθεση, μοιάζει να λειτουργεί ως συνολική ανάκληση του παρελθόντος, ως επίγνωση για το πραγματικό νόημα της ζωής, ως ανελέητο τελικώς δούναί, έπειτα από πολλά αλλά φευγαλέα λαβείν.

Ο Κουτσούνης επέτυχε από το πρώτο έως το έσχατο ποίημα του βιβλίου να μας οδηγήσει σε χώρους υποβλητικούς και να δώσει, αλλού διακριτικά, αλλού στιγματιστικά, το χρώμα του πένθους¹: «Νερά του ποταμού θολά/ κι από πουλί ούτ' ένας ήχος/ όρνια μονάχα κρώζουνε/ τροχίζοντας τα ράμφη τους/ κι ο αγέρας τού χτενίζει τα μαλλιά/ και τον μαλώνει μουρμουρίζοντας/ απ' τη δική του όμως τη μεριά/ τίποτα δεν σκιρτά// στου κανενός τη χώρα/ ήδη τρεις μέρες ανεμίζει στο σχοινί». Τα ποιήματα της «χώρας» τα διαποτίζει προδιάθεση γεμάτη θλίψη, δραματικότητα, εδρασμένα σε διαχρονικά πρότυπα τραγικών προσώπων², μακάβριες υποσημάνσεις, η αίσθηση της ανέφικτης ανατροπής. Η απουσία θεωρητικών απόψεων ή κούφων φιλοσοφικών στοχασμών και η αντικατάστασή τους με παραδείγματα απτά από τη νομοτέλεια της φύσης ή από την ιερότητα απλών αντικειμένων³ που χαρακτηρίζουν με τη χρήση τους τη ζωή μας, εντάσσονται στα στοιχεία εκείνα που αφοπλίζουν τον αναγνώστη για τη μοίρα του. Οι «Νεκρές φύσεις», για παράδειγμα, ποιήματα δύο-τριών στίχων, κατανεμημένες σε τέσσερα μέρη, είναι νεκρές στην κυριολεξία και πλήττουν πένθιμα ευαίσθητες χορδές του ανθρώπινου πόνου: *Γεροντοκόρη στο παράθυρο/ ασπρόμαυρη φωτογραφία || Δάσος μετά από πυρκαγιά/ ένα άδειο βλέμμα || Κοκαλωμένος ο λαγός/ στου κυνηγού μπροστά τον προβολέα*. Αλλού πλεονάζει η ματαιότητα, διογκωμένη από την αμεριμνησία, τη ματαιοπονία ή τη ματαιοδοξία⁴: «Τρέχουμε τρέχουμε// δρομείς που βιάζονται να φτάσουν/ ψελλίζοντας ανίδεοι/ νενικήκαμεν».

Και οι απολήξεις των ποιημάτων, κάτι σαν εγκουστικά επιμύθια⁵, συνιστούν επιτυχείς τρόπους με μορφολογικό ενδιαφέρον. Για παράδειγμα, στο ποίημα «Παίζω άρα υπάρχω» (σ. 42), παραβάλλοντας τη ζωή με τυχερό παιχνίδι, έπειτα από αγωνίες χαρτοπαικτικού ιλίγγου, από ελιγμούς και μπλόφες, από στραβοπατήματα και ελπιδοφόρες ανακάμψεις, η «ανένδοτη γκίνια» ακολουθεί ανελέητη και ο ποιητής κλείνει με τον ελεγειακό τόνο της αναπότρεπτης ήττας: «ευτυχώς που πάλι θα χάσω» – μνήμη παλαιά της ήττας της ποίησης και των ποιητών. Στο ποίημα «Coda» (σ. 43) αποκαλύπτει τον νικητή, αρχίζοντας με τους στίχους «Πάντα εσύ θα νικάς στο τέλος» και κλείνοντας με τη θαρραλέα αντίσταση «θα σ' αναγκάσω σε παράταση», που ωστόσο δεν παύει να συνιστά αποδοχή της ήττας, ενσυνείδητη, αλλά όχι μεμψίμοιρη υποταγή στο επικείμενο τέλος.

Ο Στάθης Κουτσούνης με τη συλλογή αυτή έκανε εντυπωσιακή μετάβαση σε χώρους δύσβατους που καλείται τώρα να περπατήσει, δικαιώνοντας τη θέση του, ως ένας από τους αντιπροσωπευτικότερους ποιητές της γενιάς του.

Θεοδόσης Πυλαρινός

(«Η Αυγή της Κυριακής – Αναγνώσεις», 21 Φεβρουαρίου 2021)

Σημειώσεις

1. «Στο σχοινί», σ. 9.
2. «Εύα», σ. 12.
3. «Δέος», σ. 14.
4. «Πρωταθλητισμός», σ. 11. Βλ. και «Θέατρο», σ. 36, όπου κλείνει με «το έπαθλο του τίποτα».
5. Βλ. «Σύγχυση», σ. 22, «Το μήλο», σ. 13.

Ρόδο σε καθρέφτη

[...]

«Το να ισχυριζόμαστε, όπως κάνουν κάποιοι πανεπιστημιακοί ακτιβιστές, ότι το σώμα είναι μια 'κοινωνική κατασκευή', αυτό σημαίνει ότι τασσόμαστε, όπως γράφει η κοινωνιολόγος Ναταλί Εϊνίκ, υπέρ του κορυφαίου στην ιεραρχία 'ψευδοεπιστημονικού συνθήματος'. Εξάλλου, μήπως η ιατρική μπορεί να κάνει τα πάντα, ακόμη και να απαντήσει καταφατικά σε αιτήματα που υπόκεινται σε μια ιδεολογία; Μια ιατρική που λαμβάνει υπόψη μόνο το σύνθημα ενός ασθενή ο οποίος ζητά επιτακτικά επιθετικές πράξεις παραπέμπει σε επιθυμία παντοδυναμίας του ίδιου του ασθενή»... Δια ταύτα, η αυτοπραγμάτωση πάση θυσία της ύπαρξης παραμένει και στην προκείμενη περίπτωση σταθερό, αδιαπραγμάτετο μάλιστα, αίτημα. Ένα ανώτερο επίπεδο συνειδητού βίου κρίνεται ως εκ των πραγμάτων απαραίτητο. Λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες συνθήκες ζωής, η ποίηση διεκδικεί εκτός των άλλων το σώμα του ανθρώπου, το επαναλαμβάνω και το υπογραμμίζω, η ποίηση διεκδικεί εκτός των άλλων το σώμα του Ανθρώπου. Η διατήρηση της ακεραιότητάς του είναι άλλωστε το διαχρονικό έμβλημά της. Στους αντίποδες της λεγόμενης κοινωνικής κατασκευής, που ακούστηκε πριν, η οποία δέχεται συνιστά σώμα, η ποιητική αλήθεια του Στάθη Κουτσούνη ενεργεί με τη δέουσα ρηματική συνέπεια. Το σώμα αντιλαμβάνεται, ακούει ποίηση με το *Ρόδο σε καθρέφτη*. Η καθόλου εμπράγματη αυτή αίσθηση, γειωμένη στο πεδίο του εξ αντικειμένου πραγματικού, δικαιώνει απολύτως την αρχική πρόθεση του ποιητή, εξ ου και η ομολογούμενη απόλαυση της πρόσληψης. Αυτή είναι η εισαγωγή στην ομιλία μου. Το κομμάτι που σας διάβασα πριν, όπου καταγγέλλεται το γεγονός αυτό, δηλαδή ότι οι πανεπιστημιακοί ακτιβιστές ομολογούν ότι το σώμα είναι κοινωνική κατασκευή, γράφεται από την Καρολίν Ελιασέφ και τη Σελίν Μασσόν...

Στο κυρίως θέμα, τρεις είναι οι αρχές, τρεις είναι οι αισθήσεις που έχω παρατηρήσει και έχω υπογραμμίσει διαβάζοντας το βιβλίο του Στάθη Κουτσούνη: πρώτον, είναι η αρχή της πληρότητας, δεύτερον, είναι η αρχή της απόλαυσης και, τρίτον, είναι η αρχή της νοσταλγίας. ...

Η αρχή της πληρότητας. Επικρατεί παντού, είναι έκδηλη η ρηματική συνέπεια, η έλλειψη ρητορείας, η απουσία πόζας, δεν λείπει κάτι ούτε περισσεύει κάτι, το ποίημα είναι φροντισμένο με σύνεση και επάρκεια τεχνίτη. Μιλώντας με τον φίλο από παλιά και ψυχίατρο Μανόλη Πρατικάκη χθες, που είχε διαβάσει το βιβλίο, μου είπε ακριβώς αυτό, είναι το καλύτερό του Κουτσούνη ... και είναι αποκαταστάλαγμα

μεγάλης εμπειρίας, είναι βιβλίο σοφό που έχει δείξει ο Κουτσούνης τι σημαίνει πύκνωση και συμπύκνωση και φιλτράρισμα των λέξεων για να γίνει ένα ποίημα άρτιο.

Δεύτερον, είναι η αρχή της απόλαυσης. Δεν υπάρχει σελίδα στο βιβλίο που να μην υφίσταται το αίτημα της απόλαυσης, είτε άμεσα είτε εμμέσως πλην σαφώς. Δρα στους αντίποδες της ορμής προς θάνατον, δρα στους αντίποδες του θέματος που αναλύει σε άλλη πλευρά του βιβλίου, σε άλλη όχθη του ποιητικού ποταμού ο Στάθης Κουτσούνης, που αφορά στον θάνατο. Είναι αντίβαρο, εξού και τα πέντε ιντερμέδια τα οποία προσπαθούν να αναπληρώσουν, μέσα από την επιθυμία και την ηδονή που υπόσχονται ή που έχουν ήδη κατακτήσει και βιώσει, το μαύρο, τον θάνατο. Όταν πρωτοάκουσα μικρός τη λέξη ιντερμέδιο και είχα και την παράσταση της *Μήδειας* στο μυαλό μου, νόμιζα ότι υπάρχει *Μήδεια* μες στο ιντερμέδιο. Δεν το εγκαταλείπω, πιστεύω ότι είναι αυτή η εμμονική, η μεγάλη δύναμη, τυφλή, της απόλαυσης και της ηδονής στην ακραία της περίπτωση που φωλιάζει μέσα σε αυτή τη λέξη την ξένη που έγινε όμως ελληνική και που εμφανίζεται πέντε φορές αντιστικτικά στη σύνθεση του Στάθη Κουτσούνη. Τα ιντερμέδια λοιπόν είναι κείμενα που έρχονται να ισοφαρίσουν, να εξοβελίσουν, να εξορκίσουν το μαύρο, το οποίο μαύρο είναι από τη γέννησή μας μπροστά μας και μας συνοδεύει υπόγεια μέχρι το τέλος και μετά εμφανίζεται ολοκληρωτικά.

Το τρίτο είναι το αίτημα της νοσταλγίας. Μια προσφυγή στην τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να ικανοποιήσει το αίτημα του Κουτσούνη να μη θυμάται, να μη νοσταλγεί. Υπάρχει μια αλλεργία στη «Νοσταλγία», το ποίημα θα διαβαστεί, ... έχει τρεις φορές τη λέξη νοσταλγία ο Κουτσούνης στο ποίημα, προσπαθεί να αποφύγει τη θύμηση, τη μνήμη ορισμένων πραγμάτων νοσταλγικά, θέλει να τα απωθήσει, να τα πάει στο ασύνειδο. Το ασύνειδο όμως κάποια στιγμή φουλάρει, κοινώς, όπως το ντεπόζιτο της βενζίνης, και αρχίζει να εκρήγνυται. Έτσι βγαίνει η ποίηση στο βιβλίο, είναι μια έκρηξη λεκτική από κάτι που δεν μπορεί να περιορίσει ο Κουτσούνης. Και όταν λέμε έκρηξη, συμβαίνει στο εξής: ναι, δεν θέλω να θυμάμαι, αλλά τι συμβαίνει, άλλο είναι αυτό που λέμε, άλλο είναι αυτό που θα θέλαμε να πούμε και άλλο είναι αυτό που θέλω εγώ να καταλάβω. Αν ήταν εδώ ο φίλος μου ο ψυχίατρος και ποιητής Αριστοτελίδης Παναγιώτης, θα μου 'λεγε ακόμα και στο «ου γαρ οίδασι τι ποιούσι» υπάρχει έκρηξη του ασύνειδου, άλλο είναι το ένα, άλλο το άλλο και άλλο αυτό που θέλω να πάρω εγώ. Εγώ βλέπω το βιβλίο να είναι γεμάτο νοσταλγία, έχει χυμούς που ξεχειλίζουν τα ποιήματα από τη νοσταλγία. Έχοντας γράψει βιβλίο με τίτλο *N, όπως νοσταλγία* είχα ιδιαίτερη αν θέλετε έφεση ή έλξη να ασχοληθώ με τον τομέα αυτόν, τη νοσταλγία στο βιβλίο ως απώθηση και ταυτόχρονα ως ώθηση, είναι ένα εκκρεμές που δουλεύει στο βιβλίο του Κουτσούνη από πλευράς νοσταλγίας, η νοσταλγία παράγει ποίηση.

Ξέρουμε ότι το διακύβευμα στην διερμηνεία ενός ποιητικού έργου έγκειται στην αποσαφήνιση των δισημιών του, των αμφισημιών του, στο ξεκαθάρισμα των μεταφορών του. Μόνο και ο τίτλος του βιβλίου μάς προκαλεί σε μια τέτοια

διερεύνηση. Μόνο ένας στίχος, ο στίχος διαβάστηκε, είναι από το ποίημα της σελίδας 13, «ρόδο σε καθρέφτη», όχι **στον** καθρέφτη αλλά **σε** καθρέφτη. Δεν υπάρχει ποιητής και στις πέντε ηπείρους που να μην έχει ασχοληθεί με άνθη και με το ρόδο και νομίζω καμία ποιήτρια ή κανένας ποιητής που να μην έχει γράψει για καθρέφτη. Θα μου πείτε, γιατί ο Κουτσούνης πηγαίνει να ακουμπήσει σε αυτές τις τρεις πολύ μονότονες, μονόχρονες και κοινότοπες λεξούλες, *ρόδο και καθρέφτη*. Πάει γιατί είναι μια μεγάλη σημασιολογική οικογένεια, είναι μια κατηγορία αγάπης, είναι μια κατηγορία αλληλεγγύης, προσαρμόζεται εκεί για να αποφύγει μοναξιά, νιώθει την αγκάλη αυτών των συμβόλων των πανάρχαιων, που εξακολουθούν, παρά το ότι φαίνονται τετριμμένα, να είναι άφθιτα. Και μόνο αυτό, αν ήταν ο Μπόρχες εδώ θα μας έλεγε, και μόνο αυτή η πρόταση, *ρόδο σε καθρέφτη*, παραπέμπει στην ανάγνωση του πράγματος ή του προσώπου μέσα από έναν καθρέφτη που παραμένει αίνιγμα... Παραπέμπει δηλαδή σε έναν καθρέφτη που μπορεί να είναι κίλος, παραμορφωτικός, σπασμένος... καθρέφτη λέει, στον αόριστο.

Και ας δούμε το εξώφυλλο του φίλου μας, του κοινού μας φίλου, του αείμνηστου Ίσαρη. Παρουσιάζεται τι στο εξώφυλλο, τι θέλει να μας πει αυτό το πολλαπλό είδωλο που αντανακλά μια σύγχυση, τι είναι αυτό το πολλαπλό και τίποτα; Ο καθένας ό,τι θέλει μπορεί να πάρει, είναι ρόδο σε καθρέφτη αυτό που προτείνει ο Ίσαρης από κει που είναι στον Κουτσούνη σήμερα, είναι έτσι. Τι ακριβώς παριστάνει το εξώφυλλο, γιατί ο Κουτσούνης διάλεξε αυτό το εξώφυλλο αντί να βάλει ένα ρόδο σ' έναν καθρέφτη; Γιατί είναι ρόδο σε καθρέφτη αυτό που βλέπουμε, αν θέλουμε να το δούμε έτσι, «βλέπομεν γαρ άρτι δι' εσόπτρου εν αινίγματι, τότε δε πρόσωπον προς πρόσωπον· άρτι γιννώσκω εκ μέρους, τότε δε επιγνώσομαι καθώς και επεγνώσθην.»

Ακούγονται περίεργα αυτά, αλλά με το βιβλίο του Κουτσούνη γίνεται επίσης ένα κλείσιμο ματιού σε αυτή την παράδοση των συμβολισμών που υπάρχει στο βιβλίο, στον τίτλο του βιβλίου, σε 3 λέξεις. Αν προχωρήσουμε με αυτόν τον τρόπο να δούμε το βιβλίο, θα δούμε τι υπάρχει πίσω από πολλούς τύπους που φαίνονται απλοί, αθώοι, τετριμμένοι, κανονικοί, της ας πούμε κοινής χρήσης. Από κάτω υπάρχει ένας άλλος κόσμος πολλές φορές, γιατί υπάρχει αμφισημία και δισημία, που συνεχώς δίνει το πράσινο φως στο ασύνειδο να βγει και να εμφανιστεί. Υπάρχει τόσο ασύνειδο στο βιβλίο του Κουτσούνη όσο και συνειδητό. Λέει σε μια πολύ ωραία φράση του ο Ιμμάνουελ Καντ, ... στην *Κριτική της κριτικής δύναμης*, ότι ο ποιητής μας δίνει πάντα πιο πολλά απ' ό,τι υπόσχεται. Αυτό νομίζω συμβαίνει και στο βιβλίο του Κουτσούνη, μπορεί ο Στάθης, δίνοντάς μας αυτό το βιβλίο, να έχει υποσχεθεί μέσα από τα ποιήματα ότι δίνω αυτά, αλλά νομίζω μας δίνει πιο πολλά γιατί υπάρχει αυτή η πολυσημία και αυτή η πληθώρα σημασιών στην ποιητική του γραφή.

Γιώργος Βέης

(ομιλία στον **Ιανό**, 22 Μαΐου 2024)

ΠΟΙΗΣΗ

Επιλογή

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΣ ΑΠΟΗΧΟΣ

Μετρώ τη ζωή μου
με τις ώρες της πέτρας
τα δίχτυα του ήλιου
και τη σιωπή της φωνής Σου
που ηχεί πολύ μακριά

ανένδοτος
με τα λάθη της νύχτας
κρατώ εντός μου την πορεία των άστρων

[από την ποιητική συλλογή: *Σπουδές για Φωνή και Ποίηση*, 1987]

ΑΡΝΗΣΗ

Τα βιβλία τρελάθηκαν
βγάλαν φτερά πετούν

τρομαγμένος ο βιβλιοπώλης
κλείνει γρήγορα τις πόρτες
με το περίστροφο τα κυνηγάει

λίγα κατάφερε
τα άλλα τον έπνιξαν
ανάποδα τον κρέμασαν
από την ταμειακή του μηχανή
(γεια σου έμπνευση)

έπειτα άνοιξαν τις πόρτες
βγήκαν στον αέρα
στη φαντασία επέστρεψαν
των ποιητών

που δεν θέλουν πια να γράψουν

[από την ποιητική συλλογή: *Τρύγος αιμάτων*, 1991]

ΑΓΡΑ

Βάδιζα μόνος στην αφηνιασμένη πόλη
οι μηχανές μούγκριζαν το πλήθος βιαζόταν
καπνοί και ομίχλη μπερδεύονταν
με κλάξον και σπινιαρίσματα

ξάφνου φρενάρει δίπλα μια μαύρη λιμουζίνα
πηδούν καταπάνω μου τέσσερις οπλισμένοι
και μόλις που προλαβαίνω στο τιμόνι
να δω θολά τον Οδηγό
με τη μορφή του αγαπημένου μαθητή μου

με κοίταζε ανέκφραστα
και το δεξί του χέρι
με τεντωμένο δείκτη
αράθυμο περίστροφο
με σημάδευε

[από την ποιητική συλλογή: *Παραλλαγές του μαύρου*, 2008]

ΩΣΜΩΣΗ

Το κορμί σου θάλασσα φουσκωμένη

κοιτάζω τα κύματα πώς ανθίζουν
και χάνομαι
χύνομαι μέσα σου ποτάμι
να σμίξουν τα νερά μας
στην άβυσσο της ομορφιάς

εκεί που ανοίγει σελίδα κόκκινη
από μέσα το φύλο σου
να καρφώνω τα άρρητα
ποιήματά μου

αυτά που ποτέ δεν θα γράψω

[από την ποιητική συλλογή: *Η τρομοκρατία της ομορφιάς*, 2004]

Η ΠΙΠΙΛΑ

Τώρα μερικές φορές
με ενοχλεί η κόρη μου
όταν στην τύρβη των υποχρεώσεών μου
πεισματικά επιμένει
να της κρατώ το μπιμπερό να πιει το γάλα

κι ούτε που φαντάζεται
τη στιγμή που θα την ενοχλώ εγώ
γέρος ανόητα επιμένοντας
να μου βαστάει στα χείλη για να ξεγελιέμαι
της νιότης την πιπίλα

[από την ποιητική συλλογή: *Έντομα στην εντατική*, 2008]

ΨΗΛΟΤΑΚΟΥΝΗ ΓΟΒΑ

Κάτι φορές τα βράδια
όταν μένει μόνη
ασφαλίζει τις πόρτες
και προβάρει τα ρούχα που ορέγεται
εσώρουχα φουστάνια καλτσοδέτες

ζει για λίγες ώρες
για ελάχιστα έστω λεπτά
(και με ρίσκο να γυρίσει
η κυρία απρόοπτα)
μιαν άλλη ζωή

κοιτάζεται θλιμμένη στον καθρέφτη
και δοκιμάζει άπληστα
ψηλοτάκουνη γόβα τη ματαιότητα

[από την ποιητική συλλογή: *Στιγμιότυπα του σώματος*, 2014]

ΔΕΟΣ

Ξάφνου του τραπεζιού τα πόδια
έβγαλαν ρίζες και τρύπησαν το πάτωμα
φτάνοντας γρήγορα στο χώμα
κι οι γωνίες του κατόπιν πέταξαν βλαστούς
που δεν άργησαν ν' ανθίσουν

κοιτούσα έκπληκτος θαυμάζοντας
–*τώρα θα τρώω υπό σκιάν* αστειευόμουν–
μα έπειτα φοβήθηκα
ήταν αταίριαστο με τ' άλλα έπιπλα
διατάρασσε την τάξη
πού ακούστηκε τραπέζι ανθισμένο
τι θα 'λεγαν οι φίλοι μου
κι άλλωστε μπορεί
να καταλάβει όλον τον χώρο
ή και το σπίτι να γκρεμίσει
αν προχωρήσουνε οι ρίζες στα θεμέλια
κι έτσι φοβήθηκα ακόμα πιο πολύ
τόσο πολύ που άρχισα
να ψάχνω το πριόνι

[από την ποιητική συλλογή: *Στου κανενός τη χώρα*, 2020]

ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Περνάς κι η ομορφιά σου κυματίζει
ρόδο σε καθρέφτη
το ντεκολτέ σου επηρμένο
ανοιγοκλείνει και τα δάχτυλά μου
τρυγούν το έρεβος που ανθίζει στη σχισμή

αρώματα και φθόγγοι αναδύονται
από τα μέλη του κορμιού σου
τα χείλη μου χασομεράνε στις θηλές
και με κυκλώνει από παντού επιθυμία
μα ξάφνου οσφραίνομαι ότι εσύ
δολώνεις τα αγκίστρια σου με ρήματα

όμως εγώ με αίμα σε ορέγομαι
έλα δεν θέλω να σε κάνω ποίημα
δεν θέλω να παγιδευτείς

μες στον λαβύρινθο των λέξεων
για να σε καταπιεί το τέρας

έλα και δεν θα το αντέξω
τα άκρα μου να μείνουνε μετέωρα

[από την ποιητική συλλογή: *Ρόδο σε καθρέφτη*, 2024]

ΠΕΝΤΕ ΔΑΧΤΥΛΙΚΑ ΧΑΙΚΟΥ

Δάχτυλα ψαύουν
κάτω απ' τα ρούχα σου
δρέποντας καρπούς

Με ζέση τρυγούν
το σγουρό σταφύλι σου
τα δάχτυλά μου

Μυτερά καρφιά
την ψίχα των δαχτύλων
τρυπούν οι ρόγες

Όταν σ' αγγίζω
πυρ κυλά στα πόδια σου
το γλυφό νερό

Τα δάχτυλά μου
χορτασμένα σταλίζουν
στους λειμώνες σου

[από την ανέκδοτη ποιητική συλλογή: *Των μυρμηγκιών η προίκα*]

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

2 διηγήματα

ΚΕΡΑΣΙΑ

– Πάμε για κεράσια;

Η πρόταση έγινε στο μοναδικό διάλειμμα του απογευματινού προγράμματος. Ήταν τέσσερις περίπου και σε μια ώρα θα σχολάγαμε. Ο Διαμαντής το πρότεινε. Όχι σε όλους, αλλά σε μένα, την Ντίνα και τον Γιάννη. Δεν ξέρω αν μας επέλεξε ή απλώς έτυχε να πέσει πάνω μας τη στιγμή που του ήρθε η ιδέα. Ο Διαμαντής ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερος και πολύ πιο ψηλός και γεροδεμένος από μας. Είχε χάσει χρονιά και επαναλάμβανε την τάξη. Πηγαίναμε στη Δευτέρα Δημοτικού.

Η απάντηση ήταν ενθουσιώδης.

– Ναιiiiiiiii, ξεφωνίσαμε όλοι μεμιάς, χωρίς να το σκεφτούμε.

Στην ώρα του μαθήματος είχα τόσο πολύ ξεσηκωθεί που δεν παρακολουθούσα καθόλου τη δασκάλα, μια χοντρή και στριμμένη, με κότσο στο κεφάλι της σαν περικεφαλαία. Μου άρεσε πολύ η Ντίνα, ήθελα να είμαστε συνέχεια μαζί, αλλά τη λοξοκοιτούσε κι ο Διαμαντής. Τον αντιπαθούσα αυτόν, με νεύριαζε που τον γυρόφερναν αποκάλυπτα οι περισσότερες συμμαθήτριές μας. Η Ντίνα ήταν ένα όμορφο και πρόσχαρο κορίτσι, με ανοιχτή σταρένια επιδερμίδα, σαρκώδη χείλη και βαθιά γαλαζωπά μάτια. Όταν την κοιτούσα αναστατωνόμουν, κι ας μην καταλάβαινα γιατί. Στο δρόμο μ' έπιασε κι ένας άλλος φόβος. Μια κερασιά είχαμε όλη κι όλη, στην Πάνω Ρούγα, κοντά στο σπίτι του Διαμαντή, αλλά ήταν θεόρατη. Θα μπορούσα άραγε ν' ανεβώ; Και τι ντροπή, μπροστά στην Ντίνα, αν δεν τα κατάφερα...

Περπατούσαμε και πειραζόμαστε.

– Ν' ανεβάσουμε την Ντίνα στην κερασιά, να μας ρίχνει κεράσια να τρώμε, είπε κάποια στιγμή ο Γιάννης.

– Ναι, καλά..., απάντησε γελώντας εκείνη.

Μόλις φτάσαμε, ο Διαμαντής σκαρφάλωσε σαν αίλουρος στο δέντρο κι έφτασε γρήγορα στην κορυφή. Τον κοιτούσαμε όλοι με θαυμασμό και ζήλεια. Μετά από δυο-τρεις αποτυχημένες απόπειρες τα κατάφερε κι ο Γιάννης.

Εγώ ούτε καν το επιχειρήσα. Ντρεπόμουν αλλά προσπαθούσα να δείχνω άνετος. Κοιτούσα στα κλεφτά την Ντίνα –ευτυχώς δεν μου έκανε κανένα σχόλιο. Θαύμαζα την ωραία πλισέ φούστα και τις καλλίγραμμες γάμπες της. Οι άλλοι επάνω τρώγανε και που και που, μαζί με τα κουκούτσια που φτύνανε, πετούσαν και κανένα κεράσι. Τα μάζευα και τα πρόσφερα ευγενικά σε κείνη. Χαιρόταν και τα μασουλούσε λαίμαργα. Τα χείλη της κοκκίνιζαν από τα ζουμιά, λες κι είχε βάλει κραγιόν.

– Άντε, φάε κι εσύ, μου έλεγε.

Εμένα, το μόνο που μ' ένοιαζε ήταν να την ευχαριστήσω, να κερδίσω τη συμπάθειά της.

Κάποια στιγμή ακούμε μια δυνατή φωνή από ψηλά.

– Ντίνα!

Βλέπουμε τότε τον Διαμαντή να κραδαίνει τη χούφτα του γεμάτη με κεράσια.

– Να, πιάσ' τα, της λέει, κι ανοίγοντας τα χέρια του τ' αφήνει να πέσουν.

Τα κεράσια πήραν την κατιούσα. Γυάλιζαν στο μπλε του ουρανού σαν κόκκινα μικρά μπαλόνια που χτυπούσαν μεταξύ τους και απλώνονταν, διαγράφοντας άτακτες τροχιές. Και τα χέρια να σηκώναμε ένα-δυο το πολύ ο καθένας θα πιάναμε, κι αυτά

ήταν πάνω από είκοσι. Τότε η Ντίνα ενστικτωδώς, για να μαζέψει όσο γίνεται περισσότερα κεράσια, σηκώνει απότομα τη φούστα της, σχηματίζοντας μια υφασμάτινη λεκάνη.

Για κλάσματα του δευτερολέπτου βλέπω τα πόδια της από τα γόνατα και πάνω, που ποτέ δεν τα είχα ξαναδεί, δυο χυτούς κατάλευκους χειμάρρους, κι εκεί που σμίγανε, ανάμεσα σε μια χλόη ξανθή, ένα μεγάλο μακρουλό κεράσι ροζ, σκασμένο μπροστά από πάνω μέχρι κάτω.

Η ανάσα μου κόπηκε. Ζαλίστηκα κι έχασα τη μυλιά μου. Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς ακριβώς βρέθηκε εκείνο το περίεργο κεράσι ανάμεσα στα πόδια της. Η καρδιά μου χτυπούσε δυνατά και τα μέλη μου μούδιαζαν.

Στο μεταξύ εκείνη, χαμογελώντας πλατιά, έλα, μου λέει, πάρε, και μου έτεινε τη φούστα της, γεμάτη κεράσια.

Στον τόμο: *Μικροκύματα*. 99+1 μικρο-διηγήματα]

ΤΟ ΛΙΧΝΙΣΜΑ

στην Έφη

Απ' το πρωί και χωρίς σταματημό τρέχαν ολόγυρα τα άλογα, δεμένα με την τριχιά από τον ξύλινο στύλο στο κέντρο του αλωνιού. Παπουτσωμένα ειδικά, ποδοπατούσαν με τ' ατσαλένια τους πέταλα τα στάχια, ώστε να σπάσουν και ν' απελευθερωθεί ο καρπός. Ιδροκοπούσαν μες στο λιοπύρι του Ιουλίου και πού και πού φρούμαζαν και χλιμίντριζαν ξέπνοα. Από κοντά κι ο αλωνιστής, περιφερόταν μαζί τους και τα καθοδηγούσε. Τα βίτσιζε δυνατά και τα χούγιαζε για να μη χαλαρώνουν, δίνοντάς τους ρυθμό και κουράγιο. Η γυναίκα του, η Πελαγία, μάζευε τα στάχια που πετάγονταν έξω από τις πέτρινες πλάκες και τα πετούσε πάλι μέσα.

Προς το μεσημέρι, όταν έκρινε πως η δουλειά είχε πια τελειώσει, έβγαλε τα ζώα από τ' αλώνι, τ' άφησε για λίγο να ξειδρώσουν κι ύστερα τους έβαλε να πιούν νερό. Ο ίδιος κάθισε σε μια πέτρα για να πάρει ανάσα, μούσκεμα κι εκείνος στον ιδρώτα.

Η Πελαγία μέσα στο αλώνι, μ' ένα δικράνι στα χέρια, προσπαθούσε να ξεχωρίσει το άχυρο. Όσπου μετά από κάμποση ώρα του φωνάζει:

- Τι θα γίνει, άντρα, θα λιχνίσουμε;
- Πώς να λιχνίσουμε, της απαντάει. Δε βλέπεις ότι δε φυσάει καθόλου; Έλα να κάτσεις λίγο στον ίσκιο, θα 'χεις ανάψει κι εσύ... Ε, κι όπου να 'ναι θα σηκωθεί κι ο αέρας.

Ο τόπος έβραζε. Ήταν κι οι δυο πεθαμένοι στην κούραση. Τους πήρε αμέσως ο ύπνος κάτω απ' το δέντρο, εκείνος ανάσκελα κι εκείνη γερμένη στο πλάι, κοντά στα πόδια του.

Κάποια στιγμή, μες στα κατάβαθα του ύπνου του, αισθάνθηκε καθαρά να τον θωπεύει το χέρι του αέρα. Πετάχτηκε και κοίταξε γύρω του. Οι κορυφές των δέντρων σείονταν κι η ζέστη υποχωρούσε. Αναγάλιασε το κορμί του ολόκληρο. Η Πελαγία

δίπλα του κοιμόταν του καλού καιρού, με το κεφάλι της πάνω στα καλάμια του. Το βλέμμα του τη χάιδεψε τρυφερά. Προς στιγμήν ένωσε ν' ανεβαίνει μέσα του επιθυμία, μα δεν ήταν καιρός. Βάζει το χέρι του στον ώμο της και τη σκουντάει:

- Ξύπνα, γυναίκα, σηκώθηκε!
- Ναι, άντρα μου, τώρα, του λέει, κοιμισμένη σχεδόν ακόμη. Τεντώνεται τότε μεμιάς κι αρχίζει ασυναίσθητα να ψαχουλεύει με το δεξί της χέρι ανάμεσα στα σκέλια του.
- Τι κάνεις εκεί, μωρή, την αποπαίρνει. Πάμε γρήγορα να λιχνίσουμε, ο αέρας σηκώθηκε!

Πρώτη δημοσίευση

ΚΡΙΤΙΚΗ

Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο. Κριτικές επισκέψεις και άλλα κείμενα (1989-2020)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση μου με τα βιβλία υπήρξε ανέκαθεν ερωτική. Κρατώντας ένα βιβλίο στα χέρια, η αφή είναι εκείνη που παίζει τον πρώτο ρόλο. Ακολουθεί η όσφρηση. Συνηθίζω πάντοτε να μυρίζω τα βιβλία, ακόμη κι όταν δεν είναι φρεσκοτυπωμένα. Μετά, στέκομαι με δέος μπροστά στο ρόπτρο της πόρτας τους. Και μόλις το χτυπήσω και το βιβλίο ανοίξει, εισέρχομαι ανυπόμονος και περίεργος στις σελίδες του, βυθίζομαι στις λέξεις του, αντλώ την ηδονή, ή και όχι, από αυτή τη συν-ουσία. Και κάποιες φορές, αισθάνομαι την ανάγκη να μιλήσω για τον δεσμό που δημιουργεί η συναναστροφή μου μαζί τους.

Η κριτική και το δοκίμιο είναι ασφαλώς υπόθεση των κριτικών και των δοκιμογράφων. Ωστόσο, ενδιαφέρει συχνά και τους λογοτέχνες, ειδικά τους ποιητές. Παραθέτω ενδεικτικά, μένοντας στην εγχώρια παραγωγή, τις *Δοκιμές* του Σεφέρη και τα *Ανοιχτά χαρτιά* του Ελύτη. Τι είναι όμως εκείνο που κάνει έναν λογοτέχνη, έναν ποιητή, που δεν είναι επαγγελματίας κριτικός, να ασχοληθεί με την κριτική; Να προσπαθήσει δηλαδή να διερευνήσει, εκτιμήσει και αποτιμήσει την αξία (ή απαξία) ενός δημιουργήματος και του δημιουργού του, αποτυπώνοντας την αισθητική ένταση του κειμένου; Οι λόγοι είναι πολλοί και δεν είναι του παρόντος να τους διεξέλθουμε. Θα αναφέρω μόνο την αγάπη που μπορεί να γεννηθεί από την ανάγνωση ενός βιβλίου ή και όλου του έργου κάποιου συγγραφέα και την ανάγκη να αναδειχθούν οι βαθύτερες συνιστώσες του κειμενικού corpus, με τη χρήση

συγκεκριμένου φακού και την επιλογή ορισμένης οπτικής γωνίας αλλά και σωστής εστίασης. Το γραπτό που προκύπτει, παράλληλο του πρωτογενούς, όταν φθάνει σε υψηλό επίπεδο, λειτουργεί κι εκείνο δημιουργικά, προβάλλοντας τα χαρακτηριστικά του κρινόμενου αντικειμένου με παρατηρήσεις και θεωρητικές αποτιμήσεις. Από τις διάφορες κριτικές θεωρίες ενστερνίζομαι περισσότερο την ιμπρεσιονιστική κριτική (*impressionistic criticism*), επιχειρώντας να αναπαραστήσω με λέξεις την αίσθηση που αποκόμισα από ένα έργο και να εκφράσω την ανταπόκριση, την «εντύπωση» (*impression*) που μου προκάλεσε.

Και δεν ξεχνώ βεβαίως τον Rilke: « ... κάθε είδους κριτική βλέψη είναι κάτι τόσο ξένο από μένα ... Η κριτική είναι το χειρότερο μέσο για ν' αγγίξεις ένα έργο τέχνης: καταντάει πάντα σε πετυχημένες, λίγο ή πολύ, παρανοήσεις. Δε μπορούμε όλα να τα συλλάβουμε και να τα εκφράσουμε –όσο κι αν θέλουν πολλοί να μας πείσουν για το αντίθετο. Τα περισσότερα απ' όσα μας συμβαίνουν, δε μπορούμε να τα εκφράσουμε, ξετυλίγονται μέσα σε μια σφαίρα, που ποτέ καμιά λέξη δεν την καταπάτησε. Κι απ' όλα πιο αδύνατο είναι να εκφράσουμε τα έργα της τέχνης, τις μυστηριακές αυτές υπάρξεις, που η ζωή τους δε γνωρίζει τέλος, καθώς πορεύεται πλάι στη δική μας, την περαστική, την πρόσκαιρη ζωή..» (Rainer Maria Rilke, *Γράμματα σ' ένα νέο ποιητή*. Μετάφραση Μάριου Πλωρίτη, Ίκαρος 1978, σελ. 15-16)

[...]

Πιστεύω στην αναγκαιότητα της κριτικής. Δεν αισθάνομαι βέβαια επαγγελματίας κριτικός ούτε φιλοδοξώ να γίνω. Αυτό που κατεξοχήν με συνδέει δημιουργικά με την τέχνη του λόγου είναι η ποίηση. Ό,τι μη ποιητικό έχω γράψει, ωστόσο, σχετίζεται συνήθως και πάλι με την *ars poetica*. Δεν είναι τυχαίο που τα περισσότερα θέματα του τόμου παραπέμπουν στο ποιητικό γίγνεσθαι και αναφέρονται στους ποιητές και τα βιβλία τους. Όντας άνθρωπος που ζω ανάμεσα σε κείμενα και σε καλλιτεχνικά γενικώς τεκταινόμενα, βρίσκομαι πολλές φορές, όπως έχω προαναφέρει, μπροστά στην πόρτα των άλλων έτοιμος να χτυπήσω το ρόπτρο. Η περιδιάβαση στο οικοδόμημα μπορεί να αποκαλύψει πολύτιμα μεταλλεύματα, τα οποία ενίοτε επιθυμώ να συστήσω, αναδεικνύοντας παράλληλα την ώσμωσή μου με τους συγγραφείς. Οι κριτικές λοιπόν αντιδράσεις μου στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, 1989-2020, οδήγησαν στη γέννηση των κειμένων που στεγάζονται σε αυτόν τον τόμο. Η συγγραφή έγινε ερασιτεχνικά, που σημαίνει με έρωτα για τη γραφή και την τέχνη εν γένει. Και, ασφαλώς, χωρίς προκρούστειες πρακτικές.